הַמַּאֲמָר
הַשְּׁבוּעִי

ויקח מאבני המקום

פרי הארץ

שבוע פרשת ויצא

בע"ה

כשאנחנו פותחים את פרשת ויצא, אנחנו פוגשים את יעקב אבינו שוכב לישון בבית-אל. הוא אוסף סביב ראשו אבנים כדי להישמר מן המזיקים, אבל כולנו מכירים את שחז"ל מלמדים שנעשה נס והן התחברו לאבן אחת. זה הפתח שלנו למסע של רבי מנחם מענדל מרימנוב בספרו **פרי הארץ**.

המאמר לוקח אותנו אל נקודת המפגש שבין האדם לבין המציאות כולה, ומציב מולנו מראה אמיצה ונוקבת: **אתה אשם, בכל מה שקורה בעולם**.

אנחנו רגילים לחשוב שהעולם מתנהל לבד, ושהאירועים הסובבים אותנו קורים במנותק מאיתנו. אבל הפרי הארץ מחדש לנו שחז"ל דרשו בחיוב מוחלט "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם" - וממילא, כל מה שמתרחש בעולם הוא בבואה ישירה של התודעה, המעשים והריחוק שלנו. אנחנו הם אלה שמגשמים את הרוחניות ומלבישים צואים אל מול האור האלוקי.

אלא שהמאמר לא בא להשאיר אותנו תחת כובד משקלם של ייסורי מצפון או אשמה אובססיבית. להיפך; הוא מראה לנו שזהו בדיוק המפתח לתיקון.

במקום לברוח מהמציאות כמו עבד שמנסה לחמוק מאדונו, עלינו לגלות את נקודת הבן - אותו עבד שנולד בבית אדונו, שמבין שכל מהותו היא חיבור חי וישיר. עוד **בנקודה למחשבה**.

כשאנחנו מפנימים את האמת הזו בנחת (או כמו שחז"ל דרשו את מצוות ערב שבת: "צריך לממרינהו בניחותא"), האשמה הופכת ממקור של התייסרות למצפן קיומי. היא מלמדת אותנו להשלים עם אנושיותנו, להפוך את הגוף עצמו ל**גוף התורה**, ומתוך כך - כמו יעקב אבינו שמקפל את כל הארץ תחתיו - לאחד את כל הריבוי והפירוד ליחוד שלם פנים בפנים.

שבוע שכולו מסע פנימי אל אחדות האמת, חיבור קצוות. **שבת שלום!**

ויקח מאבני המקום

רבי מנחם מענדל מויטעבסק – פרי הארץ

מבואר

במדרש ויקח מאבני המקום, בתחילה היו הרבה אבנים וע"י יעקב נעשו אבן א', זהו שנאמר ויקח את האבן עיין שם.

כשיעקב מגיע לבית אל ומתארגן לישון, נאמר "ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו" – הוא אסף אבנים תחת וסביבות ראשו כדי להשמר מן המזיקים. אמנם לאחר מכן הפסוק אומר "ויקח את ה**אבן**" – אבן בודדת.

להיכן נעלמו כל האבנים?

חז"ל מסבירים שנעשה נס וכל האבנים התחברו לאבן אחת. את המדרש הזה ננסה להבין במאמר.

פתח הרב במדרש והנה סולם מוצב ארצה זה סיני, וראשו מגיע השמימה. והנה מלאכי אלהים אלו משה ואהרן.

מדרש מעניין על סולם יעקב אומר ש"סולם מוצב ארצה" - זהו הר סיני, שראשו הרי הגיע השמימה[1]; ואם הסולם הוא הר סיני, הרי ש'מלאכי האלהים' ש"עולים ויורדים" בו, אלו משה ואהרן.

גם אמרם ז"ל שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש כו'. גם מאמר דוד המלך ע"ה ואני עבדך בן אמתיך.

בנוסף ננסה להבין בצורה פנימית את שלשת הדברים שחז"ל אמרו על האדם להכריז ולשאול בביתו בכל ערב שבת: "עשרתם? ערבתם? הדליקו את

---

[1] כדברי חז"ל שבמתן תורה התבטלה הגזירה שתחתונים לא יעלו למעלה ועליונים לא ירדו למטה - נהיה חיבור שמים וארץ, "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

הנר!"; דאגתם לעשר את הפירות, לערב את החצירות ולדאוג לתאורה לשבת? שלשת הדברים הללו הם דברים בסיסיים לקיום וענג שבת (אוכל, מרחב מחיה ואור) שאסור לעשותם אחר צאת הכוכבים.

בנוסף נבין במאמר את דברי דוד המלך "אני עבדך בן אמתך".

אחרי שהנחנו את כל הרכיבים והמקורות שנלמד ונבין במאמר - נתחיל להכנס לעולם הפנימי של המאמר שלנו.

אתה אשם!

אבל כללא דמילתא אמרו רז"ל חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, וכן כל מאורעות העולם הכל בשבילו יחידו ממש, שהרי דיו לעולם בצדיק א' כמאמר צדיק יסוד עולם, וכמאמר רשב"י דיו לעולם אני ואתה, גם אמרו אנא סימנא בעלמא.

חז"ל אומרים ש"חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם" - כל העולם נברא בשביל הקיום והמעשים שלי. אם העולם נברא בשבילי, הרי שגם כל המתרחש בעולם הוא בשבילי והכל תלוי בי ובמעשיי, וכדברי חז"ל שצדיק אחד מספיק בכדי לקיים את העולם. שנאמר "וצדיק יסוד עולם" - הצדיק הבודד הזה הוא היסוד והקיום של כל העולם. דוגמא לכך הם רשב"י ובנו רבי אלעזר שבעת ששוחחו ביניהם אמר רשב"י לבנו שכל העולם שווה וקיים רק בשביל שנינו...

אותו רשב"י שהעולם נברא בשבילו ("אין העולם נברא אלא בשבילי"), גם הכריז ואמר בספר הזהר "אנא סימנא בעלמא" - אני בסך הכל סימן וביטוי למה שקורה בעולמות העליונים ובכל העולם. כך הוא האדם שהעולם נברא בשבילו, שהוא משקף את המתרחש בכל העולמות, והכל תלוי במעשיו[2].

ואם עיקר בריאת העולם הוא בשביל א', כל שכן מאורעותיו של עולם אחר הבריאה אם טוב ואם רע, לכן צריך כל אדם לדעת בעצמו איך שהוא הגורם מאורעות העולם וחילופיהם לא על דרך האמונה והענוה בלי שום הבנה קרוב בפיו ורחוק מכליותיו,

כאמור, אם העולם נברא בשביל אדם מסויים (כל אחד מאיתנו), מובן שגם כל המתרחש בעולם לטוב ולמוטב הוא בשביל ובגלל האדם.

מה זה אומר לי לחיים?

עלינו לדעת שכל מה שקורה בעולם אנחנו גרמנו לו להתרחש, החל ממה שמתרחש סביבנו, למלחמות באיראן וגם רצח בסמטה אפלה, פשוט הכל. אבל,

---

[2] יש כאן תנועה דו־צדדית, הצדיק גם משקף את המתרחש בעולם 'סימנא בעלמא', וגם הוא מה שפועל ומשנה את כל העולם כך שהעולם הוא 'השתקפות' של הצדיק.

חשוב מאד "לא על דרך האמונה והענוה בלי שום הבנה, קרוב בפיו ורחוק מכליותיו..." שלא סתם נצהיר בצורה של אמונה, בלי להבין ולראות בפועל איך הדברים קורים באשמתנו או בזכותינו שאנחנו אשמים בהכל... אחרת זו סתם אובססיה, או ענוה שגויה ש'אני משנה את העולם' בלי שאני באמת רואה ומבין מה אני מחולל.

איך נהיים כנים? איך באמת נראה שהפרעות בצרפת מושפעות וקורות בעקבות מעשינו?

לקצץ בנטיעות? מסתבר שלא רק אחד...

אבל צריך שיהא לבו רואה את הערות ארציות שלו איש אדמה. ואיך הוא רחוק מה' בכל דרכיו מגושם ומגשם חיות הקדש נרגן מפריד אלוף בינה אלוף חכמה מעולם המעשה, והכתוב אומר כולם בחכמה עשית, ואם חכמה אין כאן במה יתקיים.

צריך לא לפחד לראות כמה אנחנו אנושיים, ארציים, אנשי אדמה במובן שקורצנו מהעפר. להיות מוכנים להסתכל בעיינים על הריחוק הגדול שלנו מה', ויתרה מזאת, איך "בכל דרכיו מגושם **ומגשם חיות הקודש**"! שאנחנו חיים את הגשמיות והארציות שלנו, אנחנו מפרידים את ה'אלוף' - השם יתברך - מהעולם, מהספירות האלוקיות ו**מגשמים את האלוקות.**

כיצד? הרי חיות כל העולם היא מהשם יתברך, "כולם בחכמה עשית", על ידי החכמה האלוקית. כאשר אני חווה את חיי כמנותקים מה' וחווית היישות שלי חזקה מאד, אני מפריד את החכמה האלוקית מה' יתברך, כי אני רואה בה ברת קיום משל עצמה!

וזהו סיבת מאורעות העולם ליסר את האדם לשוב עד ה' בכל לבבו, ומלאה הארץ דעה את ה', כל חד וחד לפום שיעורא דיליה, ואין חילוק בין אדם גדול לנקלה ועבד, הכל לפי מעשיו מגשם הוא את הרוחניות ומלביש צואים לחיות הקדש.

זו הסבה של כל מה שמתרחש בעולם, שזה 'יציק' לנו, ויגרום לנו לשוב אל ה' וממילא גם כל העולם ישתפר, "ומלאה הארץ דעה את הוי"" – הארץ והמציאות כל הזמן מלמדת אותנו דעת ה'. אמנם כמובן שלכל אחד יש עבודת ה' לפי מקומו, אבל לא משנה איפה האדם מונח - בין צדיק גדול לאדם פשוט (עבד) - אנחנו מגשמים את הרוחניות ומלבישים בגדים מסריחים לאלוקות(!). אפילו צדיק גדול שחי את אחדות ה', אם הוא יהיה כנה עם עצמו הוא יראה שהוא רואה את השם במבט אנושי, ומנתק באיזשהי מדה את החיות ממקורה.

מדוע?

והנה לפי ערך דקות ואמתות האחדות פשוט, יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בהפרידם בני אדם ח"ו בהתגשם עצמם, שהוא קצוץ נטיעות ח"ו קטן וגדול שם הוא וכולם שוים בזה בין קלות בין חמורות, כי הכל לפי מה שהוא אדם כך הם אופני רעתו ח"ו, אבל עכ"פ הכל אל מקום א' הולך וגורם לשכינה שתסתלק ומאורעות העולם לבא ח"ו ליסרם במשפט וללמד תועים בינה דעה את ה'.

כי לפי האחדות האמיתית מצד הקדוש ברוך הוא, האחדות בין קודשא־בריך־הוא לשכינתיה, למציאות - כל תודעה גשמית, חוויה, או אפילו תחושה של דביקות, מנכיחה את היותנו חומר, שמרגיש את האלוקות כדבר נפרד. וממילא אנחנו לעולם מגשמים ומפרידים את הספירות האלוקיות ממקורן חלילה ("קיצוץ בנטיעות").

"וכולם שוים בזה בין קלות בין חמורות", כי בסוף כל אחד לפי מקומו גישם את האלוקות, וחלילה גרם לעולם לסבול - בשביל להזכר בה' וליחד את השכינה עם דודה.

ומעתה בכל מאורעות העולם חייב כל אדם לומר בשבילי, שכן הוא האמת. וביד כל אדם לתקן המאורע ע"י יחוד קוב"ה ושכינתיה בעצמו. וכדברי הזהר במעשה שבאו החברים לבקש מרשב"י על הגשמים ואמר שם תוכן דבריו הלא כי אין היחוד שלם פנים בפנים ולא זז משם עד שגרם יחוד שלם בדביקות תורתו, ע"ש צחות לשון הזהר.

כשאני עומד נוכחה לפגמים שלי, ולחסרונות שלי, אני הרבה יותר יכול להזדהות ולזהות כיצד אני גרמתי לצער בעולם. יחד עם זאת כמובן, יש לי את הכח לתקן ולהאיר את כל העולם! על־ידי שאני מייחד חזרה את המציאות עם ה' - יחוד קודשא־בריך־הוא ושכינתיה - כל המציאות תלויה בי ומתקנת בעקבותיי.

זהו הסיפור שמובא בזהר שהיה צער בעולם ולא היו גשמים, והחברים תלמידי החכמים ביקשו מרבי שמעון בר יוחאי להתפלל על הגשמים. מה אמר רשב"י? שהסיפור כאן הוא שהיחוד לא שלם, אנחנו והמציאות לא עומדים 'פנים בפנים' עם ה' כשהמשמעות של זה היא שהתודעה שלנו לא מכוונת ל'פנים' של ה' - לתחושת היחוד והחיבור של כל המציאות. ולכן רשב"י גם פעל שם את

הבאת הגשמים לא בתפילה אלא בלימוד תורתו - כי כך הוא החזיר בעצם את יחוד קודשא־בריך־הוא ושכינתיה[3].

כשהגוף לא צריך כיסוי, היחוד השלם

והנה ענין יחוד קב"ה הביננו הכתוב באמרו קודם החטא אדם הראשון ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו ואח"כ וידעו כי עירומים הם. ויעש ה' להם מלבושי' כתנות עור,

להבין מהו 'יחוד קודשא־בריך־הוא ושכניתיה' שהפרי הארץ הטיל עלינו אחריות לדאוג לו ולהפסיק לחבל בו, אנחנו צריכים להתבונן מתוך האדם התחתון, איך אצלו היה היחוד השלם - לפי החטא.

"ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו", בתחלה אדם וחווה היו ערומים ללא שום בושה; אחר החטא נכנס בהם ידיעה והכרה בעירום שלהם; בגלל ההכרה שלהם בכך ה' עושה להם "כותנות עור" שעליהם ללבוש.

מה קשור הסיפור הזה?

הענין הוא מאמר ויהי האדם לנפש חי', ופרש"י ז"ל חי' שבכולן ע"ש, פי' כי החיות שבאדם הוא החיות שבכולן בכל סדר הבריאה מסוף המעשה עד המחשבה תחילה, שהוא כל התורה כולה ויחוד קוב"ה ושכינתיה, כאמרם ז"ל הסתכל בתורה וברא ואם כן הגופים של אדם הן הן גופי תורה, אם כל דרכיו יכונו הכין לקראת ה', ומעתה אין שום בושה בגוף ערום אחר שהוא גוף התורה, אם אמנם נאמר חמוקי יריכיך, מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר. הרי הגוף מסתיר את התורה להיותו בתוכו וחי בהם,

---

[3] זהר פרשת אחרי מות דף נט ב: "תניא אמר רבי יוסי, זמנא חדא הוה צריכא עלמא למטרא. אתו לקמיה דרבי שמעון, רבי ייסא ורבי חזקיה ושאר חברייא. אשכחוהו דהוה אזיל למחמי לרבי פנחס בן יאיר, הוא ורבי אלעזר בריה. כיון דחמא לון - פתח ואמר "שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד "(תהלים קלג, א).

מאי "שבת אחים גם יחד"? כמה דאת אמר "ופניהם איש אל אחיו" - בשעתא דהוו חד בחד - משגיחין אנפין באנפין - כתיב "מה טוב ומה נעים". וכד מהדר דכורא אנפוי מן נוקבא - ווי לעלמא! כדין כתיב "ויש נספה בלא משפט "(משלי יג, כג)" - בלא משפט" ודאי! וכתיב "צדק ומשפט מכון כסאך "(תהלים פט, טו). דלא אזיל דא בלא דא. וכד "משפט" מתרחק "מצדק" - ווי לעלמא! והשתא חמינא דאתון אתיתון על דדכורא לא שריא בנוקבא.

אמר: "אי לדא אתיתון גבאי - תיבו! דהאי יומא אסתכלנא דיתהדר כלא למישרי אנפין באנפין! ואי לאורייתא אתיתון - שרו גבאי!".
אמרו ליה: "לכלא קא אתינא לגבי דמר. ישתמיט חד מינן לבשרא לאחנא שאר חברייא, ואנן נתיב לקמיה דמר".
וראה עוד שם וטעם מתיקות.

האדם הוא כולל את כל הבריאה כאמור ותהליכיו משקפים תהליכים כלליים, וכעת נראה רובד נוסף לכך. "ויהי האדם לנפש חיה", ומסביר רש"י "אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה אך זו של אדם **חיה שבכולן**", האדם הוא היצור החי ביותר עלי אדמות. הוא כולל בתוכו את כל החיים, כל הבריאה מראשיתה ועד סופה. יתירה מזאת, "ישראל עלו במחשבה" - שורשנו במקום הכי עליון של העולם, וגם נבראנו אחרונים במקום הכי תחתון, ולכן אנו כוללים את הכל - גם את יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וגם את התורה עצמה. שהרי, ה' "הסתכל בתורה וברא את העולם"; נמצא שכל העולם הוא תורה, והאדם כולל את כל העולם, נמצא שהאדם הוא כולו תורה!

ואם כן, גוף האדם, הוא גוף התורה! אם הגוף שלנו הוא גוף התורה, ממילא אין שום בושה להיות ערום! זוהי התורה הקדושה בגדולתה ופנימיותה! אלא, שבכל זאת אמרו חז"ל על הפסוק בשיר השירים "חמוקי ירכיך"; "מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר" - הגוף הוא התורה, אבל גם את התורה צריך להסתיר.

מדוע? מה קרה כאן? ממתי היינו צריכים להסתיר את הגוף והתורה?!

מה שאין כן אחר החטא שהגוף היה נפרד וידעו כי עירומים הם. ויעש ה' להם כתנות עור, שהם לבושים להיות כל התורה היתה צריכה להתגשם על דרך הגוף במצות גשמיי' והיו צריכים עוד ללבושים, כמאמר כבשים ללבושיך, להיות התורה צריכה להיות בסתר כירך, אבל גופים שהן הן גופי תורה קולע אל השערה ולא יחטא, הנה זה הוא יחוד קב"ה ושכינתיה, גם בוש לא יבוש גם הכלם לא ידע.

אחרי החטא נכנס בנו 'ידיעה' שאנו ערומים. מה משמעות הידיעה הזאת? מה שראינו לפני כן, שבכל פניה שלנו אל הקדושה אנו מגשמים את האלוקות, כי בכל הכרה וידיעה, יש בעצם הודאה חזקה מנשוא על הפירוד שהרי יש כאן מבט מבחוץ. לפני החטא אדם וחווה לא התסכלו על עצמם מבחוץ, הם היו התורה עצמה מבפנים - וממילא לא היה להם 'ידיעה' שהם ערומים, לא מובן הטכני, אלא ידיעה במובן של הכרה ותחושה.

מכיוון שהתגשמנו מאכילת עץ הדעת, בעצם נפרדנו מתודעת היחוד שכלל לא רואה בעצמנו נפרדים, ומסבה זו צריך 'להלביש' את התורה, ולהלביש את הגוף. שלא נסתכל על המקומות הפנימיים - הירך - מתוך מבט חיצוני שמפריד, ונקצץ בנטיעות חלילה. לכן קיבלנו הרבה 'לבושים' וביטויים של גופי התורה במצוות ופרטים מעשיים, פה בעולם הגשמי ("כְּבָשִׂים לְלִבּוּשֶׁךָ").

אבל מכל זה יוצא, שמי שחוזר לתודעה של הגוף עצמו 'קולע אל השערה ולא יחטא', הרי זהו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בשלימות עד שהמציאות

כלל לא מבחינה בהיותה משהו אחר שמתחבר! וממילא שם לא שייך בושה, כי אין מי שעומד מבחוץ, וגם אני לא בוחן את עצמי מבחוץ - אין ממה להתבייש.

תשלים עם מי שאתה אחרת תסבול

> **והנה מעין המאורע בעולם, ידע איניש בנפשיה, איך הוא נגד ה', שהרי העולם הנה הוא בעצמו בשבילו נברא ומתקיים ומתנהג לפי דרכו, כדרך העבד שכל טוב אדוניו בידו ובורח מאדונו בכל מקומות ממשלתו, ובכל מדרך כף רגלו הרי בממשלת אדונו שם ובאמרו כי בורח הוא מיסרים אותו שם ושם שמים לו חוק ומשפט לנסותו לדעת את אשר בלבבו אולי יחזיר לסורו, אבל מדרך עבד בן שפחת אדונו, שהעבד הוא יליד בית אדונו, בוודאי לא יברח ממנו ועבדו לעולם, מחמת היותו עבדו מיום הולדו וגם מעשה אבותיו בידו, אמו שפחת אדוניו, הנה עבד כזה הבטוח שלא יברח אנו צריך לשום נסיונות ומשפטים. זהו מה שאמר דוד המלך ע"ה ואני עבדך בן אמתך, לכן פתחת למוסרי, שהרי המוסרות הם שלא יברח ואם הוא בטוח שלא יברח המוסרות למה.**

אחרי שקיבלנו את האמת הנוקבת הזו בפרצוף - כל מה שקורה בעולם תלוי בנו, ואנו חלילה 'מגשמים' את האלוקות, יש לנו שתי אופציות להתמודד עם זה:

א. אנחנו יכולים להיות כמו עבד שיש לו את כל הטוב אצל אדונו, אבל הוא בוחר לברוח מהאדון שלו. בבריחה, הוא מסתובב בכל האזורים שאדונו הוא השליט. איך תראה הבריחה שלו? בכל מקום שהוא דורך ויזהו אותו כבורח - יציקו לו וישגעו אותו כדי שאולי יחזור למוטב לאדונו.

כך גם אנחנו יכולים לנסות לברוח מבית האדון ה', כשכולו טוב, לחשוב שאנחנו בסדר גמור ולא להיות מוטרדים מהמקום הרוחני שלנו, ואז בכל מקום שנפנה בעולם אנחנו עדיין בממשלת ה', וכל העולם רק משגע אותנו ומציק לנו! למה? כדי שנעשה תשובה! נבין שהכל מושפע ממנו ויש לנו הכח לחזור לבית אדוננו ליחוד השלם!

ב. האופציה השניה היא להיות כמו בן עבד, "אני עבדך בן אמתך". עבד שנולד לאדונו זוהי הזהות שלו. הוא לא מרגיש צורך לברוח בשביל לחזור לזהותו ולמהותו - הוא מבין שזוהי מהותו! ולכן לא משנה איפה הוא יסתובב בעולם, אין פחד שהוא יברח או יתחמק. זהו שדוד המלך אמר לה' "אני עבדך בן אמתך", ולכן "פתחת למוסרי" - שחררת אותי מכל הייסורים, אף אחד לא מציק לי, העולם

מתנהל על מי מנוחות, כי אני העבד שלך בכל מצב! אני מכריז בכל מקום שאין עוד מלבדך ומייחד אותך בעולם!

זו כמובן האופציה שעדיפה גם עלינו, להבין ולדעת שמבחינת המהות שלנו אנו 'גופי תורה' - מספרים את יחוד ה' והכל תלוי בנו. אם נשלים ונפנים זאת - הרי שהעולם יומתק ולא יצטרך כל הזמן לעורר אותנו לתשובה, אלא יתבשם מהיחוד הקדוש.

> **והנה גוף הבטוח שלא יברח, הנה הוא גוף התורה ויחוד קוב"ה ושכינתיה ובמה ביראה ואהבה והתקשרות שהוא הדביקות התמידי,**

אז אמנם יש לנו גוף ומהות שלא תברח, אבל צריך לגלות את זה.

מתי אנחנו יודעים שלא נברח? כשקיום התורה שלי "ביראה ואהבה והתקשרות שהוא הדביקות התמידי"; כאשר יש לנו יראה פנימית, אהבת ה' ודביקות תמידית בה', אפשר להיות רגועים שכבר לא נברח ולא נביא עוד צער לעולם חלילה.

חוזרים למקורות...

> **וזהו שאמרו ז"ל שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו, פירוש בתוך גופו. ואמרם ערב שבת פי' הכנה לשבת שהוא שמא דקוב"ה יחוד קוב"ה ושכינתיה, ואמרם עם חשיכה פי' כשמגיע איזה חשכות השכל. ואמרם עשרתם פי' יראה הנקרא מעשר כידוע. ואמרם ערבתם פי' אהבה המערב שנים לאחד. ואמרם הדליקו את הנר, פי' התקשרות ודביקות כדרך האור המתקשר בפתילה על ידי השמן, כמאמר ושמן על ראשך אל יחסר, וזהו אמרם ז"ל וצריך לממרינהו בניחותא, פי' שצריך לפתות הגוף בנחת להגיעו למדות אלו שיעשה גוף התורה ויחוד קוב"ה ושכינתיה.**

על זה מרמזים דברי חז"ל שהיו חלק מפתיחת המאמר: "שלשה דברים חייב אדם לומר בביתו ערב שבת". כאן, נראה את הבית כמקום בו שוכנת הנשמה, הוא הגוף. גוף שאנו רוצים להחזירו להיות גופי תורה גלויים ומאירים, כך שאנו בעצם עומדים ב'ערב שבת', רגעים לפני שנבא ליחוד השלם עם השם יתברך, שהרי 'שבת' היא שמו־גילויו של הקדוש ברוך הוא. מה עלינו לעשות ב'ערב שבת' בכדי להכנס לשבת?

קודם כל "עם חשכה", גם ברגעים של חשך וקושי אנחנו ממוקדים לראות את יחוד השם.איך? עלינו ראשית לדאוג לכך ש"עשרתם", שיש לנו יראת שמים[4]; בנוסף "**ערבתם**" - שתהיה לנו את מדת האהבה, שהיא הכח שמחבר **ומערב** ניגודים, זכר ונקבה, אותנו וה'; "הדליקו את הנר" - תתחברו לאור העליון, תדליקו את הפתילה כך שהיא תתחבר עם הנר והשמן, תביאו את האחדות המלאה, "ושמן על ראשך לא יחסר" - השמן עולה ומתאחד עם אור הנר.

חז"ל מוסיפים שצריך לומר את הדברים הללו בבית בנחת ולא בלחץ, לא להביא כעס בערב שבת. כך גם עם הגוף שלנו, עם חווית הישות שלנו, לא עובדים בלחץ והסטריה על ריחוקנו מה' חלילה[5], אלא "צריך למימרינהו בניחותא" - צריך לומר זאת בנחת, לפתות את הגוף להתעורר ליראה, לאהבה ולדבקות עד שיתפתה להסחף אחר היחוד השלם...

> **והנה האדם שאמר שבשבילו נברא העולם וכן הוא מתנהג, לפי דרך הנהגתו לפני ה' ומעין המאורע בעולם, מבין החסרון שבעצמו ורואה לשוב עד ה', להחזיר היחוד פנים בפנים, הוא הנקרא צדיק יסוד עולם שהוא המקשר כל העולמות ומתנהגים על ידו ונקרא בריח התיכון המבריח מקצה אל קצה,**

אדם שאומר ומכיר בכך ש"בשבילי נברא העולם" וככה הוא חי; הוא עובד את ה' כפי שעכשיו נכון, רואה בעיה בעולם ומתקן את דרכיו ומחזיר ככה את כל המציאות למפגש עם ה' ויחוד 'פנים בפנים' הוא אותו "צדיק יסוד עולם" שמקיים ומחזיק את כל העולמות כולם. הוא זה שמחבר בין כל העולמות מראשיתם ועד סופם, "בריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה" שכן הוא החוט שחורז את כל הסיפור של העולם! ממלאכי שמים עד תחתיות ארץ.

יעקב מקפל את העולם

> **והוא הנקרא יעקב כמאמר תתן אמת ליעקב, כי אמת הוא המבריח כידוע, ומאמר אמת מארץ תצמח ומאמר ותשלך אמת ארצה, כי אפי' בכל הארציות האמת מבריח ומקשר אל השרש שהוא מדת יעקב.**

---

[4] המעשר הוא אחד מעשר. ה'עשירית'. לכן בחסידות המעשר מבטא הרבה פעמים את מדת היראה, הספירה העשירית בעשרת הספירות: או ספירת המלכות, עשירית מלמעלה למטה, שמבטאת יראה מהמלך; או ספירת החכ**מה**, עשירית מלמטה למעלה, שמבטאת את תחושת ה'מה', המהות העליונה, יראת הוד עילאה ופנימית.

[5] בנוסף, אם אנו עומדים נכוחה באמת למצבנו הרוחני, אנחנו לא נלחצים מהריחוק, אנחנו מפנימים אותו, ומבינים שיש לנו כאן משחק ותפקיד להאיר אותו. ודי למבין, ואין כאן המקום להאריך.

אחד הצדיקים הגדולים הללו היה יעקב אבינו, "תתן אמת ליעקב". יעקב ניחן במדת האמת שתוכנה ומהותה היא חיבור קצוות, שכן היא מגלה את נקודת הקיום האמיתית של כל דבר וכל בריה.

הדוגמא לכח האמת לחבר בין הקצוות, אלו הפסוקים "אמת מארץ תצמח" ו"ותשלח אמת ארצה" - אפילו בארץ, במקומות הנמוכים יש אמת, יש תכלית, יש את ה'. יעקב הוא מגלה את האמת הזאת, ומחבר בין כל העולמות, בתור הצדיק שבשבילו נברא העולם.

לפי כל הביאור הזה ממש אפשר להבין את המדרשים והסיפור של 'סולם יעקב':

וזהו אמרם ז"ל סולם מוצב ארצה וכו' וראשו וכו' זה סיני פי' התורה.

הסולם הוא התורה הכוללת כל העולם, ו'גוף התורה' שמבטא את האחדות, המגלה שאין עוד מלבדו מלמעלה עד למטה, "'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה' - זה סיני".

ואמרם מלאכי אלהים אלו משה ואהרן פי' הצדיקים, כי הצדיקים גמורים על ידי התורה שהוא יחוד קוב"ה ושכינתיה, הנה גופם הן הן גופי תורה וסלם המבריח מן הארץ עד לרקיע,

המדרש ממשיך שמי שעולה ויורד בתוך הסולם, בתורה הם הצדיקין! שכן הצדיקים הגמורים מייחדים את כל העולמות מכך גופי התורה, וממילא גם הם מתאחדים עם הסולם ונהיים גוף התורה.

והנה ה' נצב עליו, ודאי ה' הוא ולא אחר, כי לאדם כיוצא בו אין לו בעולמו בלתי ה' לבדו הבורא והוא הנברא בעולם לבדו וכל העולם נברא בשבילו.

זהו גם שהפסוקים מתארים "והנה ה' נצב עליו" - דוקא עליו ורק עליו! כי כל העולם לא נברא אלא בשבילו, ואין לאדם בעולמו שום דבר מלבד ה' יתברך, ואין בעולם דבר שאינו נוגע ומשתקף מהאדם־הצדיק.

ומאמר אני אלהי אברהם ואלהי יצחק ג"כ באדם כיוצא, כמאמר דוד אני עבדך בן אמתיך כנזכר.

גם זה שה' נגלה אליו ב"אלהי אברהם ואלהי יצחק", זהו בשביל לומר לו 'אני טבוע לך בדם', כמו העבד שנולד כבר לאדונו ויש לך את היכולת בכל מקום להיות נאמן אלי בDNA, כמו שאמר דוד "אני עבדך בן אמתך" כנ"ל.

ומאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה, שקיפל את כל הארץ תחתיו. ודאי כן הוא שהרי כל העולם מתנהג בדרך הנהגתו.

גם דברי ה' "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה" ודרשו חז"ל שלא הכונה רק לפיסת האדמה עליה שכב, אלא שה' 'קיפל' והכניס את כל ארץ ישראל בפיסת אדמה קטנה זו! זהו כמובן משקף שכל העולם מתנהג כפי הצדיק והעובד ה' ובעצם 'מקופל' תחתיו. געוואלד.

(עד כאן חסר הסיום וחבל על דאבדין).

כאן נעצרה התורה כך שאין לנו את ההסבר מדוע כל האבנים נעשו אחד. אבל אולי הכוונה היא שכל הריבוי, והתחושה שיש כאן כחות שונים ומשונים שרבים אחד עם השני - התאחדו כי התגלה בהם היחוד השלם על ידי יעקב.

חשוב לשים לב! לא מדובר כאן רק על 'הצדיק', אלא מדובר כאן על כל אחד מאיתנו, כל מי שיעיז לומר ולהודות "בשבילי נברא העולם", יש לי הכח ומלא האחריות.

ויקח מאבני המקום

רבי מנחם מענדל מויטעבסק – פרי הארץ

במדרש ויקח מאבני המקום, בתחילה היו הרבה אבנים וע"י יעקב נעשו אבן א', זהו שנאמר ויקח את האבן עיין שם.

פתח הרב במדרש והנה סולם מוצב ארצה זה סיני, וראשו מגיע השמימה. והנה מלאכי אלהים אלו משה ואהרן.

גם אמרם ז"ל שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש כו'. גם מאמר דוד המלך ע"ה ואני עבדך בן אמתיך.

אבל כללא דמילתא אמרו רז"ל חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, וכן כל מאורעות העולם הכל בשבילו יחידו ממש, שהרי דיו לעולם בצדיק א' כמאמר צדיק יסוד עולם, וכמאמר רשב"י דיו לעולם אני ואתה, גם אמרו אנא סימנא בעלמא.

ואם עיקר בריאת העולם הוא בשביל א', כל שכן מאורעותיו של עולם אחר הבריאה אם טוב ואם רע, לכן צריך כל אדם לדעת בעצמו איך שהוא הגורם מאורעות העולם וחילופיהם לא על דרך האמונה והענוה בלי שום הבנה קרוב בפיו ורחוק מכליותיו,

אבל צריך שיהא לבו רואה את הערות ארציות שלו איש אדמה. ואיך הוא רחוק מה' בכל דרכיו מגושם ומגשם חיות הקדש נרגן מפריד אלוף בינה אלוף חכמה מעולם המעשה, והכתוב אומר כולם בחכמה עשית, ואם חכמה אין כאן במה יתקיים.

וזהו סיבת מאורעות העולם ליסר את האדם לשוב עד ה' בכל לבבו, ומלאה הארץ דעה את ה', כל חד וחד לפום שיעורא דיליה, ואין חילוק בין אדם גדול לנקלה ועבד, הכל לפי מעשיו מגשם הוא את הרוחניות ומלביש צואים לחיות הקדש.

והנה לפי ערך דקות ואמתות האחדות פשוט, יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בהפרידם בני אדם ח"ו בהתגשם עצמם, שהוא קצוץ נטיעות ח"ו קטן וגדול שם הוא וכולם שוים בזה בין קלות בין חמורות, כי הכל לפי מה שהוא אדם כך הם אופני רעתו ח"ו, אבל עכ"פ הכל אל מקום א'

הולך וגורם לשכינה שתסתלק ומאורעות העולם לבא ח"ו ליסרם במשפט וללמד תועים בינה דעה את ה'.

ומעתה בכל מאורעות העולם חייב כל אדם לומר בשבילי, שכן הוא האמת. וביד כל אדם לתקן המאורע ע"י יחוד קוב"ה ושכינתיה בעצמו. וכדברי הזהר במעשה שבאו החברים לבקש מרשב"י על הגשמים ואמר שם תוכן דבריו הלא כי אין היחוד שלם פנים בפנים ולא זז משם עד שגרם יחוד שלם בדביקות תורתו, ע"ש צחות לשון הזהר.

והנה ענין יחוד קב"ה הביננו הכתוב באמרו קודם החטא אדם הראשון ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו ואח"כ וידעו כי עירומים הם. ויעש ה' להם מלבושי' כתנות עור,

הענין הוא מאמר ויהי האדם לנפש חי', ופרש"י ז"ל חי' שבכולן ע"ש, פי' כי החיות שבאדם הוא החיות שבכולן בכל סדר הבריאה מסוף המעשה עד המחשבה תחילה, שהוא כל התורה כולה ויחוד קוב"ה ושכינתיה, כאמרם ז"ל הסתכל בתורה וברא ואם כן הגופים של אדם הן הן גופי תורה, אם כל דרכיו יכונו הכין לקראת ה', ומעתה אין שום בושה בגוף ערום אחר שהוא גוף התורה, אם אמנם נאמר חמוקי יריכיך, מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר. הרי הגוף מסתיר את התורה להיותו בתוכו וחי בהם,

מה שאין כן אחר החטא שהגוף היה נפרד וידעו כי עירומים הם. ויעש ה' להם כתנות עור, שהם לבושים להיות כל התורה היתה צריכה להתגשם על דרך הגוף במצות גשמיי' והיו צריכים עוד ללבושים, כמאמר כבשים ללבושיך, להיות התורה צריכה להיות בסתר כירך, אבל גופים שהן הן גופי תורה קולע אל השערה ולא יחטא, הנה זה הוא יחוד קב"ה ושכינתיה, גם בוש לא יבוש גם הכלם לא ידע.

והנה מעין המאורע בעולם, ידע איניש בנפשיה, איך הוא נגד ה', שהרי העולם הנה הוא בעצמו בשבילו נברא ומתקיים ומתנהג לפי דרכו, כדרך העבד שכל טוב אדוניו בידו ובורח מאדונו בכל מקומות ממשלתו, ובכל מדרך כף רגלו הרי בממשלת אדונו שם ובאמרו כי בורח הוא מיסרים אותו שם ושם שמים לו חוק ומשפט לנסותו לדעת את אשר בלבבו אולי יחזיר לסורו, אבל מדרך עבד בן שפחת אדונו, שהעבד הוא יליד בית

אדונו, בוודאי לא יברח ממנו ועבדו לעולם, מחמת היותו עבדו מיום הולדו וגם מעשה אבותיו בידו, אמו שפחת אדוניו, הנה עבד כזה הבטוח שלא יברח אנו צריך לשום נסיונות ומשפטים. זהו מה שאמר דוד המלך ע"ה ואני עבדך בן אמתך, לכן פתחת למוסרי, שהרי המוסרות הם שלא יברח ואם הוא בטוח שלא יברח המוסרות למה.

והנה גוף הבטוח שלא יברח, הנה הוא גוף התורה ויחוד קוב"ה ושכינתיה ובמה ביראה ואהבה והתקשרות שהוא הדביקות התמידי,

וזהו שאמרו ז"ל שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו, פירוש בתוך גופו. ואמרם ערב שבת פי' הכנה לשבת שהוא שמא דקוב"ה יחוד קוב"ה ושכינתיה, ואמרם עם חשיכה פי' כשמגיע איזה חשכות השכל. ואמרם עשרתם פי' יראה הנקרא מעשר כידוע. ואמרם ערבתם פי' אהבה המערב שנים לאחד. ואמרם הדליקו את הנר, פי' התקשרות ודביקות כדרך האור המתקשר בפתילה על ידי השמן, כמאמר ושמן על ראשך אל יחסר, וזהו אמרם ז"ל וצריך לממרינהו בניחותא, פי' שצריך לפתות הגוף בנחת להגיעו למדות אלו שיעשה גוף התורה ויחוד קוב"ה ושכינתיה.

והנה האדם שאמר שבשבילו נברא העולם וכן הוא מתנהג, לפי דרך הנהגתו לפני ה' ומעין המאורע בעולם, מבין החסרון שבעצמו ורואה לשוב עד ה', להחזיר היחוד פנים בפנים, הוא הנקרא צדיק יסוד עולם שהוא המקשר כל העולמות ומתנהגים על ידו ונקרא בריח התיכון המבריח מקצה אל קצה,

והוא הנקרא יעקב כמאמר תתן אמת ליעקב, כי אמת הוא המבריח כידוע, ומאמר אמת מארץ תצמח ומאמר ותשלך אמת ארצה, כי אפי' בכל הארציות האמת מבריח ומקשר אל השרש שהוא מדת יעקב.

וזהו אמרם ז"ל סולם מוצב ארצה וכו' וראשו וכו' זה סיני פי' התורה.

ואמרם מלאכי אלהים אלו משה ואהרן פי' הצדיקים, כי הצדיקים גמורים על ידי התורה שהוא יחוד קוב"ה ושכינתיה, הנה גופם הן הן גופי תורה וסלם המבריח מן הארץ עד לרקיע,

והנה ה' נצב עליו, ודאי ה' הוא ולא אחר, כי לאדם כיוצא בו אין לו בעולמו בלתי ה' לבדו הבורא והוא הנברא בעולם לבדו וכל העולם נברא בשבילו.

ומאמר אני אלהי אברהם ואלהי יצחק ג"כ באדם כיוצא, כמאמר דוד אני עבדך בן אמתיך כנזכר.

ומאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה, שקיפל את כל הארץ תחתיו. ודאי כן הוא שהרי כל העולם מתנהג בדרך הנהגתו.

(עד כאן חסר הסיום וחבל על דאבדין).

נקודה למחשבה

זיגמונד פרויד, אבי הפסיכואנליזה, ראה באשמה אחת מהתכונות שהכי פוגעות בבריאות הנפש. מאז, חלק ניכר מעולם הפסיכולוגיה עסק ומתעסק בשחרור מרגשות אשמה, פיתוח אהבה עצמית, והפסקת ההתייסרות מהטעויות שעשינו. אמנם, כבר תלמידו קרל יונג חשב אחרת וראה באשמה כוח פנימי שדוחף אותנו קדימה, כאילו הוא מבשר על השלב הבא שבו נתפתח ונשתפר.

מה אתם אומרים? מה היהדות והחסידות חושבים? מצד אחד אנחנו לוקחים אחריות על מעשינו, מצד שני הכל בהשגחה פרטית, אז אולי אנחנו לא בדיוק אשמים?

אולי, הפרי הארץ מציע פה משהו אחר; אשמה גדולה, אבל שאפשר לשאת אותה, והיא אפילו יכולה לתת כוחות, ולחסוך לנו כמה ייסורי נפש.

רבי מנחם מענדל מטיל עלינו אחריות. הוא אומר שכל המתרחש בעולם הוא שיקוף ותלוי מעשינו, לטוב ולמוטב. אם יש רע בעולם - עלינו להבין שהוא נוצר ממנו, לשוב בתשובה ולשנות משהו בתודעה שלנו. אנחנו אשמים בהכל.

אבל, זה לא בא רק כאמירה קלישאתית, מלחיצה אולי ולפעמים פוגענית. אלא כנות עמוקה מול האנושיות שלנו: מאז חטא אדם הראשון, לעולם אנחנו מרגישים את עצמנו כדבר נפרד, למרות שבאמת כל חיותנו היא השם יתברך. זו בעיה חמורה, אנו כאילו קוצצים את העולם ואת חיינו ממקורם. וזה, משליך כמובן על העולם, שמשקף לנו כמה הפרדנו אותו ממקור הטוב.

בקיצור, אנחנו אשמים, אבל ככה זה יהיה גם אצל הצדיק הכי גדול. גם בדבקותו, הוא יגשם את האלוקות, ירגיש אותה יתייחס אליה, מתוך תודעה נפרדת.

שאנו מפנימים את זה, אנחנו מבינים שמכאן אפשר רק להתקדם, כי "אני עבדך בן אמתך" - נולדתי למציאות הזו. מכאן אפשר רק לפעול יותר לתקן את התודעה, להרגיש יותר את ה' ולהכין את הגוף שלנו והחיים שלנו לחוש את היחוד השלם.

ככה מצד אחד אנחנו נושאים באשמה מאד גדולה וחמורה; אבל מצד שני אנחנו לא 'אשמים' עליה במובן של ייסורים עצמיים, אלא יש לנו את הכח לשפר הכל ולשנות את העולם. יש לנו כח להאיר את הגוף, להאיר את החיים, ולהמתיק את כל העולם.

ממש כמו יעקב אבינו.